

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Mezinárodní teritoriální studia

Bakalářská práce

2020

Jakob Kindl

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Mezinárodní teritoriální studia

**Sever jih, východ západ: Novodobá nerovnost Německa
a jeho reflexe v politickém diskurzu**

Bakalářská práce

Autor práce: Jakob Kindl

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Šumperku dne 20.05.2020

Kindl Jakob

Bibliografický záznam

KINDL, Jakob. *Sever jih, východ západ: Novodobá nerovnost Německa a jeho reflexe v politickém diskurzu*. Bakalářská práce práce, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2020. Vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Rozsah práce: 63 714 znaků

Anotace

Tato bakalářská práce se bude věnovat tématu severojižní nerovnosti Německa. Jelikož je diskutovaným momentem v akademické, politické i veřejné debatě zejména západovýchodní nerovnost, má tato bakalářská práce nejprve dokázat existenci rozdílu mezi severními a jižními spolkovými zeměmi. Tuto nerovnost bude dokazovat na základě komparace ekonomických a socioekonomických dat severních a jižních zemí. Dále se bude snažit poukázat na skutečnost, že severojižní rozdíl německých regionů není novým fenoménem, ale že disbalancelce mezi severem a jihem byla charakteristickým znakem delší dobu a že se projevovala v řadě oblastí – kulturních, náboženských i jazykových. Poté se bakalářská práce bude zabývat otázkou, do jaké míry je severojižní nerovnost Německa tématem politického diskurzu.

Annotation

This bachelor thesis is dedicated to the topic of the north-south inequality of Germany. The academical, political and public discussion is still primarily aimed at the east-west inequality. Therefore, this bachelor thesis has the goal to prove that there is a divide between the „Bundesländer“ of the north and of the south. To prove the existence of the divide this bachelor thesis will compare economical and social data of the north „Bundesländer“, and of the south ones. Afterwards, the bachelor thesis will try to prove that the south-north divide between north and south is not a new phenomenon and that the imbalance between north and south was a characteristic feature for a longer time and it applied to cultural, religious and linguistic spheres. In the second part this bachelor thesis will deal with the question if the south-north divide of the country is also an issue of the political discours of the German government.

Klíčová slova

Německo, nerovnost, sever, jih, východ, západ, spolkové země

Keywords

Germany, inequality, north, south, east, west, Bundesländer (federal states)

Title/název práce

North South, East West: Modern Inequality of Germany and its Reflection in the Political Discours

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Vladimíru Handlovi, CSc. a doc. PhDr. Tomáši Nigrinovi, Ph.D. za cenné podněty a rady. Chtěl bych poděkovat všem, kteří mě inspirovali a doprovázeli nejen při psaní této práce, ale během celého studia.

Obsah

Úvod.....	2
1. Nord-Süd Gefälle.....	3
2. Severo-jížní nerovnováha.....	7
2.1 Transformace ze severojižní v jihoseverní nerovnost	7
2.2 Severo-jížní nerovnost v číslech	9
2.2.1 Ekonomické aspekty.....	9
2.2.2 Sociální aspekty	11
2.3 Severojižní nerovnováha v rámci Nových spolkových zemí	14
2.4 Sjednocující úloha spolkové vlády.....	16
2.4.1 <i>Länderfinanzausgleich</i> před 1990	17
2.4.2 <i>Länderfinanzausgleich</i> po roce 1990.....	19
3 Severojižní nerovnováha v politickém diskurzu v kontextu Výroční zprávy ke stavu německé jednoty	20
Závěr.....	25
Summary.....	27
Použitá literatura	28

Úvod

Necelých 30 let po znovusjednocení Německa a zaniknutí západovýchodní hranice, se téma rozděleného Německa objevuje i nadále. Zmínky o bývalé východní Německé demokratické republice (NDR) a o bývalé západní Spolkové republice Německo (SRN) se pravidelně vyskytují v mediálních a politických kruzích. Navzdory znovusjednocení Německa v roce 1990, se západovýchodní moment i nadále promítá v sociálním i odborném diskurzu.

Autor se chce v této bakalářské práci věnovat jiné hranici, která Německo rozděluje. Navzdory tomu, že je západovýchodní dělení Německa stále přebývajícím momentem ve veřejné i odborné diskusi, existuje další hranice – na sever a jih. Autor nechce hodnotit důležitost této hranice, nýbrž se chce této hranici věnovat jakožto dalšímu fenoménu, rozdělujícím dnešní Německo. Cílem autora je získat odpověď na klíčovou otázku, zda severojižní nerovnováha skutečně existuje, a pokud ano, v jaké míře je srovnatelná se západovýchodní nerovnováhou. Druhou výzkumnou otázkou je, jaké zastoupení má téma severojižní nerovnováhy v německém politickém diskurzu.

Autorovou tezí je, že lze na základě průzkumu socioekonomických a ekonomických dat dokázat existenci severojižní nerovnováhy, ve které naproti sobě stojí prosperující jih a zaostávající sever. Autor chce tuto tezi potvrdit na základě kvantitativního průzkumu dostupných sociálních a ekonomických dat a jejich následné komparace. Druhou tezí je, že severojižní diskrepance je v politickém diskurzu přehlížena. Pro potvrzení této teze autor využije „Výročních zpráv ke stavu německé jednoty“, ve kterých spolková vláda každý rok definuje hrozby a výzvy německé jednoty. Autor v těchto zprávách bude hledat, zda je jako toto nebezpečí chápána i severojižní nerovnost Německa.

Autor si námět bakalářské práce vybral kvůli tomu, do jaké míry je severojižní nerovnováha Německa tematizována v akademickém prostředí. Zatímco akademických prací, zabývajících se tématem západovýchodního rozdělení Německa („Ost-West Gefälle“) a jeho důsledků je celá řada, zůstává téma severojižní nerovnováhy Německa („Nord-Süd Gefälle“) v českém akademickém prostředí netematizováno. Jelikož je tato bakalářská práce první prací zabývajícím se tímto tématem, je nutné, aby autor nejprve existenci severojižní diskrepance dokázal.

Autor pro účely této akademické práce použil zejména volně dostupné internetové zdroje.

Pro kvantitativní výzkum užíval zejména dat, která zveřejnil spolkový nebo některý ze zemských statistických úřadů. U výročních zpráv a statistických údajů se tedy jedná zejména o primární zdroje. Autor se snažil získat pro jednotlivé aspekty co nejnověji zveřejněná data. Jelikož však ne všechna data byla aktualizována, použil autor ta data, která byla pro dané kritérium nejaktuálnější. Pro výzkum politického diskurzu autor rovněž čerpal téměř výhradně z primárních zdrojů, která zveřejnila spolková vláda nebo politické strany. Jelikož téma severojižní německé nerovnováhy není tak silně tematizováno v akademické, ani mediální sféře, je v této bakalářské práci použito jen několik sekundárních zdrojů.

V první kapitole bakalářské práce se autor pokusí severojižní hranici definovat a poukázat na historickou existenci disbalance mezi severními a jižními regiony Německa. Následovat bude stěžejní část práce, tedy kvantitativní výzkum severojižní nerovnováhy v konkrétních ekonomických a socioekonomických oblastech. Autor se zde zaměří také na sjednocující úlohu spolkové vlády a na nástroj *Länderfinanzausgleichu*, kterým jednoty mezi regiony dosahuje. V další části bude autor hledat odpověď na druhou výzkumnou otázku, tedy na to, do jaké míry je severojižní nerovnost tématem v německém politickém diskurzu.

1. Nord-Süd Gefälle

Severojižní nerovnováha není novým ani výjimečným fenoménem. Severojižní diskrepance je charakteristickým prvkem několika států, včetně těch evropských. Jedním z nejvýraznějších příkladů je Itálie, stát diametrálních severojižních rozdílů v oblastech ekonomiky, geografie, kultury i jazyka. I v rámci Evropy se stále častěji hovoří o diskrepanci mezi severními a jižními státy, například v kontextu hospodářské nerovnováhy.

Pro severojižní nerovnost používá německý jazyk slovo *Gefälle*. V souvislosti se západovýchodním se jedná o *West-Ost Gefälle* a v případě severojižním o *Nord-Süd Gefälle*. Německý slovník *Duden* definuje *Nord-Süd Gefälle* jako „ekonomický rozdíl mezi průmyslovými zeměmi (na severní polokouli) a rozvojovými zeměmi (na jižní polokouli)“.¹ Zároveň je první ze dvou zmíněných stran ta, která je v daném kritériu v lepší pozici. Pokud je řeč o *Nord-Süd Gefälle* v hospodářství (severojižní rozdělení), je sever hospodářsky silnější, pokud naopak o *Süd-Nord Gefälle* (jihoseverní rozdělení), je silnější

¹ „Nord-Süd-Gefälle“, v *Duden* (2017).

jih.

Zatímco jsou některé země se severojižní nerovnováhou spojovány často, Německo je spíše vnímáno jako stát s historickým dědictvím západovýchodní rozdělenosti. Přesto je Německo státem, ve kterém severojižní nerovnováha a odlišnost existovala od počátku jeho existence.

V roce 1815 ustanovil Vídeňský kongres orgán sdružující německé země. Tímto zřízením se stal Německý spolek. V tomto volném spolku německých států se vykristalizovala dvě hlavní mocenská centra. Dominantním centrem se stalo Rakousko, které disponovalo stálým předsednictvím. Druhým centrem bylo Prusko, které se snažilo mocensky dorovnat Rakousku. Středoněmecké země (které byly rovněž součástí Německého spolku) v čele s Bavorskem tradičně názorově inklinovaly k Rakousku, zatímco severoněmecké státy tradičně k Prusku. Německý dualismus, který byl charakteristickým pro první polovinu 18. století se vyznačoval tím, že na severojižní ose existovala dvě mocenská centra – Rakousko na jihu a Prusko na severu.

Revolučním rokem v Evropě se stal rok 1848, ve kterém se vlna liberálních myšlenek a požadavků postupně dostala i do německých zemí. Požadavky občanů po změně politické organizace země šly v německých zemích ruku v ruce s požadavky po ústavodárném shromáždění a národním sjednocení. Na sjezdu ústavodárného národního shromáždění ve Frankfurtu měla být debatována podoba nově sjednoceného státu. Maloněmecký koncept sjednocení měl sjednotit do jednoho státu středoněmecké země s Pruskem, zatímco velkoněmecký koncept sjednocení počítal se sjednocením všech zemí Německého spolku, včetně Rakouska. Velkoněmecký koncept ztroskotal i proto, že Rakousko aspirovalo na vůdčí roli v nově sjednoceném státu. Na tuto velmocenskou roli však aspirovalo také Prusko. Již v polovině 19. století bylo teritorium německých zemí definováno severojižním soupeřením, ve kterém se sever (Prusko) snažil mocensky vyrovnat jihu (Rakousko). Díky vnitřním reformám a vnějším okolnostem (průmyslová revoluce) bylo Prusko schopno již po několika desetiletích aspirovat na vůdčí roli, kterou v druhé polovině 19. století od Rakouska přebralo.

Maloněmecký koncept sjednocení Německa však přesto ztroskotal. Pruský panovník Friedrich Vilém IV. korunu odmítl, jelikož jakožto král z boží vůle, nechtěl přijmout korunu z rukou lidu. Přesto i nadále usiloval o sjednocené Německo, které by však bylo sjednoceno jeho iniciativou. Tou měla být Erfurtská unie. Jednání o vzniku Erfurtské unie

probíhaly i se středoněmeckými státy, které se měly stát součástí. To však pobouřilo Rakousko, které bylo připraveno v reakci vyhlásit válku, jelikož středoněmecké státy stále považovalo jako sféru vlastního vlivu. Olomoucké punktace z roku 1850 byly posledním vítězstvím (diplomatickým) Rakouska nad Pruskem (neboli jihu nad severem).

Velmocenské otěže v druhé polovině 19. století přebralo Prusko s kancléřem Bismarckem. V celoněmecké válce 1866 zvítězilo nejen Prusko nad Rakouskem, ale také severoněmecké státy nad jihoněmeckými (na straně Rakouska bojovalo například Bavorské a Saské království). V důsledku toho vznikl Severoněmecký spolek, sjednocující severoněmecké (a některé středoněmecké) země; jihoněmecké země, které na straně Rakouska prohrály, byly poté vázány k Severoněmeckému spolku například vojenskými konvencemi. Severoněmecký spolek se stal předstupněm sjednoceného Německa, sjednocovací iniciativa přišla ze severu. Velmocenské těžiště se posunulo z jihu na sever.

Rozdílný severojižní vývoj byl zapříčiněn i vnějšími okolnostmi, zejména příznivějším prostředím pro industrializaci v severoněmeckých zemích. Průmyslová revoluce, která šla ruku v ruce s revolucí společenskou, přicházela ze západních evropských zemí a postupovala na východ nejprve po vodních tocích a až poté prostřednictvím železnice. Severoněmecké průmyslové regiony díky tomu mohly vzkvétat a bohatnout, poskytovaly také ideální prostředí pro investice. Severoněmecké regiony jako Porúří, Hannoversko, nebo Berlín se industrializovaly výrazněji než Rakousko. Mezi vzkvétající průmyslové regiony patřily také pro obchod významné námořní dopravní uzly, jako například Hamburk.

Německé země tedy byly charakteristické svou severojižní diskrepancí od samého počátku. Počáteční jihoseverní nerovnost (*Süd-Nord Gefälle*) s rakouským mocenským centrem se tedy v období industrializace začala ztrácet. Byla nahrazena severojižní nerovností (*Nord-Süd Gefälle*) s pruským mocenským centrem, ve které severní regiony prosperovaly a bohatly.

Na rozdíl od bývalé západovýchodní hranice, není možné jednoznačně vztyčit hranici mezi sever a jih. Severojižní hranice nikdy nebyla – s výjimkou krátké existence Severoněmeckého spolku – takovou politickou hranicí, jakou byla ostře střežená hranice mezi Německou demokratickou republikou a Spolkovou republikou Německo.

Jižní hranice Severoněmeckého spolku hraničila na východě s Bavorskem a na západě probíhala souběžně s řekou Mohan (*Mainlinie*). Severoněmecký spolek tedy zahrnoval

krom nově nabytých severních pruských zemí Hannoverska či Šlesvicko-Holštýnska² i středoněmecké země, jako například Království Saské nebo Velkoknížectví Hesensko.

Nalézt lze i severojižní konfesní hranici. Zatímco převážným vyznáním jižní poloviny Německa vždy bylo katolictví, většinovým náboženstvím severu naopak bylo protestanství. Průzkum zaměřující se na vyznání Němců z roku 2018 zjistil, že tato konfesní hranice je vysledovatelná až do současnosti. Obyvatelé dvou typicky severních spolkových zemí Šlesvicko-Holštýnska a Dolního Saska byli ze 43,8 % evangelického vyznání.³ V typicky jižních spolkových zemích Bavorsku, Bádenska-Württembersku, Sársku a Porýní-Falci bylo 44,7 % obyvatel katolického vyznání.⁴

Kulturně-jazykové hranice jsou izoglosami, rozdělující Německo na sever a na jih. Jednou z nich je Benrátská linie, která rozděluje Německo na jižní regiony, ve kterých se mluví spisovnou němčinou (*Hochdeutsch*) od severních regionů, které jsou specifické dolnoněmeckými dialekty (*Plattdeutsch*). Tato hranice byla definována jazykovědcem Georgem Wenkerem již v roce 1877 a řadí středoněmecké země do jižní části. Prochází dnešním Severní Porýní-Vestfálskem, podél dnešních severních hranic Hesenska a Durynska a následně směřuje na severovýchod (viz příloha 1.). *Špýrská linie* naopak lingvisticky odděluje středoněmecké země od jižních.

Doplňující lingvistickou izoglosou doplňující Benrátskou linii je Uerdingova linie. Obě izoglosy rozdělují i regiony, které se na přibližně 40 let staly samostatným státem – Německou demokratickou republikou. Benrátská i Uerdingova linie zařazují na jih jak Durynsko, tak Sasko. Zatímco Benrátská linie do jižní lingvistické skupiny zařazuje Berlín, Uerdingova protíná Sasko-Anhaltsko a Brandenbursko jižně od Berlína (viz příloha 1.).

Je zřejmé, že hranic oddělujících sever od jihu, lze najít celá řada. Neexistuje jedna dělicí linie, na které by se shodli jak historici, tak jazykovědci, což je zapříčiněno složitým vývojem Německa, které jako jednotný stát existuje teprve krátký čas. Lze nalézt typické představitele severních a jižních regionů, jako například Dolní Sasko na severu a Bavorsko na jihu. Celá řada středoněmeckých států (*Mitteldeutschland*) však je i historicky charakteristických tím, že v některých aspektech jsou řazeny k severnímu Německu, v jiných aspektech naopak k jižním regionům.

² Po Rakousko-Pruské válce 1866.

³ „Gezählt 2019: Zahlen Und Fakten Zum Kirchlichen Leben“, 2019.

⁴ „Katholische Kirche In Deutschland - Zahlen Und Fakten 2018/2019“, 2019.

Navzdory tomu, že současné hranice spolkových zemí nejsou přesným obrazem sociálních, lingvistických ani historických odlišností, bude autor této práce pro usnadnění výzkumu zařazovat spolkové země do severní a jižní části podle jejich aktuálních hranic. Hranice, ze které vychází nejvíce, je Uerdingova linie. Tato lingvistická izoglosa totiž splňuje požadavek přirozené hranice, která prochází celým německo-mluvícím regionem, včetně regionů Nových spolkových zemí. Dělicí hranice bude pro účely této práce rozdělovat spolkové země Německa následovně:

- Severní spolkové země:
Severní Porýní-Vestfálsko, Dolní Sasko, Brémy, Hamburk, Šlesvicko-Holštýnsko, Sasko-Anhaltsko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Brandenbursko, Berlín.
- Jižní spolkové země:
Bavorsko, Bádensko-Württembersko, Porýní-Falc, Hesensko, Sársko, Durynsko, Sasko.

2. Severo-jížní nerovnováha

2.1 Transformace ze severojižní v jihoseverní nerovnost

Jak již bylo zmíněno v úvodu, průmyslová revoluce a industrializace přispěly k tomu, že se ekonomická síla a velmocenské těžiště přesunulo z jihu na sever. Přispěla k tomu geografická predispozice i fakt, že se v severních oblastech nacházely potřebné zdroje. Sever se stal oproti jihu dominantním centrem těžkého průmyslu a je proto namístě hovořit o severojižní nerovnosti (*Nord-Süd Gefälle*). Tento stav se nezměnil v průběhu existence Německého císařství, Výmarskou republikou a ani po druhé světové válce.

Demonstrativním příkladem je Bavorsko. To bylo v roce 1960 nejchudší spolkovou zemí Spolkové republiky Německo.⁵ Jednalo se totiž o spolkovou zemi zaměřenou na zemědělství, bez významného průmyslového sektoru. Dnes se však řadí k nejbohatším spolkovým zemím Německa. Podíl zemědělství na celkové ekonomické struktuře se však dramaticky nelišil v Bavorsku a v Meklenbursku-Předním Pomořansku. Navzdory podobné ekonomické výchozí pozice se hospodářský růst uskutečnil odlišně na jihu než na severu. Rozdílný ekonomický vývoj jižních a severních zemí tedy nelze vysvětlit výhradně rozdílnou strukturou ekonomiky. Autor zmíní tři důležité faktory, které vedly k rozdílnému

⁵ Dirk Götschmann, "Wirtschaft (Nach 1945)," Historisches Lexikon Bayerns, [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Wirtschaft_\(nach_1945\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Wirtschaft_(nach_1945)).

vývoji severních a jižních zemí.

Prvním faktorem je odlišná historická struktura vlastnictví půdy. Zatímco severní německé země byly až do 19. století součástí systému velkostatků, pro jižní země byla charakteristická samostatnost, nebo existence malo-statkářské spolky. Závislost na majiteli velkostatku vytvářel zcela odlišný vztah k půdě, než jaký vytvářela samostatnost a zodpovědnost za vlastní půdu. Severní zemědělci byli odkázáni na majitele, který je zároveň jistil v nepříznivých situacích, zatímco si zemědělci na jihu mohli přisvojit podnikatelský cit, obchodního ducha a zodpovědnost. Větší počet menších zemědělských jednotek na jihu, navíc podporoval konkurenci a soutěž. Tento odlišný vztah k půdě byl jedním z faktorů, ovlivňujících rozdílný vývoj vztahu severního a jižního obyvatelstva k půdě.

Druhou skutečností byl odlišný způsob vypořádání se s uprchlíky po 2. světové válce. Jižní spolkové země uprchlickou vlnu nejen přežily, ale také z ní nakonec profitovaly. Organizace práce, bydlení a zásobování potravinami bylo usnadněno venkovským charakterem jižních spolkových zemí. Naopak hustě obydlené průmyslové regiony byly vystaveny nedostatku ubytovacích možností a také nedostatkem práce pro uprchlíky. Díky tomu, že byla vlna uprchlíků v jižních zemích přeměrovávána na venkov, mohly tyto země osídlit slabě zalidněné regiony a tím dopomoci k modernizaci strukturálně zaostalých oblastí.

Třetím faktorem je proces terciarizace, tedy transformace zemědělského a průmyslového sektoru v terciární sektor služeb, který proběhl zejména v 70. letech 20. století. Jelikož jižní spolkové země nebyly závislé na průmyslu, byla pro ně transformace snadnější. Navzdory ropné krizi v 70. letech zůstaly jižní spolkové země ušetřeny ekonomického otřesu, díky svému zaměření na lehký průmysl. Etablovaná střední třída zároveň umožňovala šíření technologických inovací a tím také zvyšovala poptávku. To umožnilo vzkvétání oborů jako mikroelektronika či automobilová industrie.⁶

K transformaci z dominance severní na dominanci jižní vedla synergie hospodářských, historických i sociálních faktorů.

⁶ Dirk Götschmann, "Wirtschaftsgeschichte Bayerns: 19. Und 20. Jahrhundert."

2.2 Severo-jihní nerovnost v číslech

2.2.1 Ekonomické aspekty

Největší německý potravinový řetězec *Aldi* je názornou ukázkou existence severojižní nerovnováhy v ekonomické oblasti. V roce 1960 si rozhádaní bratři Albrechtové rozdělili obchodní impérium v Západním Německu na sever a na jih. Navzdory tomu, že pod oblast *Aldi Nord* spadají všechny Nové spolkové země, polovina Hesenska a Severního-Porýní Vestfálska a tomu, že provozuje více prodejen, ekonomicky za *Aldi Süd* zaostává.⁷ Zatímco hrubý obrat *Aldi Nord* v roce 2018 činil 12,994 milionů €, obrat *Aldi Süd* byl o 33,14% vyšší – 17,300 milionů €. ⁸

Nerovnováha mezi zeměmi na sever a na jih od dělicí linie vyplývá z komparace ekonomických a socioekonomických dat. Země náležící do jižní části jsou Bavorsko, Bádensko-Württembersko, Sársko, Porýní, Hesensko a dva státy z Nových spolkových zemí – Durynsko a Sasko.

Prvním hospodářským ukazatelem, který lze použít pro srovnání severních a jižních spolkových zemí je hrubý domácí produkt na hlavu. Průměrné německé HDP za rok 2018 činilo na obyvatele 40,851 €. ⁹ Německý průměr převyšuje pět spolkových zemí: Hamburk, Brémy, Bavorsko, Hesensko a Bádensko-Württembersko. ¹⁰ Jelikož se v případě dvou severních spolkových zemí jedná o městské spolkové země, je objem HDP na hlavu v porovnání s jižními spolkovými zeměmi zavádějící. Při vynechání městských spolkových zemí jsou v ekonomickém aspektu HDP na obyvatele nadprůměrné pouze jižní spolkové země Bavorsko, Hesensko a Bádensko-Württembersko. Nejbohatším severním státem v této kategorii je Severní Porýní-Vestfálsko s 39,358 € na obyvatele ¹¹, i to však je pod

⁷ Carsten Dierig, “Die Schrittweise Auflösung Des Aldi-Äquators,” *Welt*, <https://www.welt.de/wirtschaft/article173628231/Aldi-Warum-beide-Discounter-kuenftig-noch-enger-zusammenarbeiten.html>.

⁸ Philipp Henrich, “Bruttoumsatz Der Führenden Discounter In Deutschland In Den Jahren 2017 Und 2018,” 2019 Statista, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/199568/umfrage/discounter-in-deutschland-nach-bruttoumsatz/>.

⁹ “Bruttoinlandsprodukt (Bip) Je Einwohner Nach Bundesländern Im Jahr 2019,” 2020, Statista, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73061/umfrage/bundeslaender-im-vergleich---bruttoinlandsprodukt/>.

¹⁰ *ibidem*.

¹¹ *ibidem*.

celoněmeckým průměrem.

V roce 2018 celkový objem HDP na obyvatele jižních spolkových zemí činil 39,481 € v porovnání s 34,967 € na obyvatele v severních spolkových zemích při srovnatelném počtu obyvatel.¹²

Za zmínku zde stojí vývoj HDP spolkových zemí po roce 1990 bez Nových spolkových zemí, jelikož jejich ekonomický vývoj byl do značné míry ovlivněn *Solidarpaktem*, který měl za cíl pomoci východním spolkovým zemím dohnat západ. HDP jižních spolkových zemí vzrostlo v roce 2018 o 88,5 % (vůči roku 1990), zatímco HDP severních spolkových zemí pouze o 80,1 %.¹³ Při nezapočítání výjimečných spolkových měst Brém a Hamburgu, je rozdíl ještě větší: 88,5 % HDP v jižních a 78,9 % v severních zemích.¹⁴

Dalším ekonomickým ukazatelem je zadluženost spolkových zemí, která opět ukazuje na severojižní nerovnováhu. V roce 2019 dluh severoněmeckých spolkových zemí činil v roce 371 bilionů €. Dluh jižních spolkových zemí byl ve stejném roce méně než poloviční: 170 bilionů €.¹⁵

Objem exportů jižních spolkových zemí rovněž poukazuje na disbalanci mezi německým severem a jihem. Zatímco z jihoněmeckých zemí činil v roce 2019 zisk z exportů 558,8 milionů €, zisk z exportu severoněmeckých spolkových zemí zaostával s 390,9 miliony €. ¹⁶ Tomu do značné míry přispívá rozložení nejvýznamnějších společností¹⁷, se sídlem v Německu. Z deseti nejvýznamnějších společností, měly v roce 2019 sídlo v některé ze severních spolkových zemí pouze tři.¹⁸

Čísla zadluženosti jednotlivých spolkových zemí poskytují socioekonomický aspekt. V roce 2017 byly všechny tři nejzadluženější spolkové země (v absolutních číslech) ze severu: Severní Porýní-Vestfálsko (142,9 milionů €), Dolní Sasko (58,9 milionů €) a Berlín (58,9 milionů €).¹⁹ Šest ze sedmi spolkových zemí s největší zadlužeností obyvatel

¹² Včetně městských spolkových zemí na severu.

¹³ "Bruttoinlandsprodukt – In Jeweiligen Preisen – 1991 Bis 2019," Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder, 2019, <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp>.

¹⁴ *ibidem*.

¹⁵ "Schulden - In Mio. Euro," Deutschland In Zahlen, 2018, <https://www.deutschlandinzahlen.de/tab/bundeslaender/oeffentliche-haushalte/schulden/schulden>.

¹⁶ "Außenhandel: Exportquote Im Bundesländervergleich," Baden-Württemberg Statistisches Landesamt, 2019, https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp.

¹⁷ Podle burzovního indexu DAX.

¹⁸ "Dax", 2019, <https://www.dax-indices.com/de/web/dax-indices/index-details?isin=DE0008469008>.

¹⁹ O poznání větší zadluženost obyvatel Severního Porýní-Vestfálska lze vysvětlit tím, že se v případě této spolkové země jedná o nejlidnatější spolkovou zemi.

na hlavu je ze severu. Průměrné zadlužení na obyvatele všech jižních spolkových zemí v roce 2017 činilo 2 tisíc €; v porovnání s tím bylo zadlužení na obyvatele severních spolkových zemí téměř dvojnásobné: 11,8 tisíc € (průměrný dluh na hlavu v celém Německu byl 6,6 tisíc €).²⁰ Vývoj zadluženosti mezi lety 2007 a 2017 poskytuje další čísla severojižní nerovnováhy. Zatímco se zadluženost severních spolkových zemí v daném období zvýšila o 8,2 %, zadluženost jižních spolkových zemí klesla o 6,5 %.²¹

Hospodaření a investice na regionální úrovni jsou dalším ekonomickým aspektem. V březnu 2019 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) zveřejnila zprávu, ze které vyplývá, že regionální rozdíly v Německu jsou jedny z nejvýraznějších v celé Evropě.²² Zpráva uvádí, že obyvatelé nejbohatších německých regionů mají k dispozici sedmkrát tolik toho, co obyvatelé nejchudších regionů.²³ Tento regionální rozdíl lze vysvětlit rozdílným přístupem spolkových zemí k investicím.

Analýza Německého hospodářského institutu (DIW) poukazuje nejen na skutečnost, že obce severních spolkových zemí investují méně, ale také na to, že nižší investice nemusí pramenit ze špatného hospodaření: „Rozhodující příčinou permanentně nízkých investic je výsledkem sociálních výdajů, které omezují v rozpočtu možnosti pro investice. Když si uvědomíme, že vysoké sociální výdaje nejvíce dopadají na ty obce, které jsou tendenčně hospodářsky slabší, dopadá na ně dvojnásobná přítěž.“²⁴ To umožňuje vznik procesu, při kterém obce s vyššími sociálními výdaji ztrácejí kvalifikované obyvatele na úkor spolkových zemí, které mají prostředky k investicím. Obce jižních spolkových zemí jsou naopak otevřenější k investicím do infrastruktury, školství a průmyslových zón, což vede k větší oblíbenosti investorů a k dalšímu ekonomickému posilování.

2.2.2 Sociální aspekty

Po demografické stránce jsou severní a jižní země srovnatelné. Počet obyvatel severních spolkových zemí činí 40,6 milionů, v jižních spolkových zemích 40,7 milionů (stav

²⁰ „Schulden - In Mio. Euro,“ Deutschland In Zahlen, <https://www.deutschlandinzahlen.de/tab/bundeslaender/oeffentliche-haushalte/schulden/schulden>.

²¹ *ibidem*.

²² „Regions And Cities at a Glance 2018 – GERMANY,“ OECD, <https://www.oecd.org/cfe/GERMANY-Regions-and-Cities-2018.pdf>.

²³ *ibidem*.

²⁴ Arnold Felix, Ronny Freier, René Geissler, Philipp Schrauth, „Große Regionale Disparitäten Bei Den Kommunalen Investitionen,“ 2015.

k únoru 2019).²⁵ Příliv obyvatel však ukazuje rozdílnou dynamiku. Zatímco se od roku 1990 počet obyvatel v jižních spolkových zemích zvýšil o 1,3 milionů, počet obyvatel v severních spolkových zemích klesl o 100,000.²⁶ Vzdělávání populace v jižních spolkových zemích lze vysvětlit větším množstvím pracovních nebo vzdělávacích příležitostí. Vzdělávání populace naopak nelze vysvětlit přílivem uprchlíků, kteří přišli v rámci migrační vlny z let 2015-2018. Počet uprchlíků byl totiž rovnoměrně přerozdělen mezi severní spolkové země (50,5 %) a jižní spolkové země (49,5 %).²⁷

Demografické náklady se rozevíraly v rámci západní Spolkové republiky Německo již před rokem 1990. Mezi lety 1960 a 1990 vzrostla populace v absolutních číslech v severních spolkových zemích SRN o 4,1 milionů obyvatel.²⁸ V tomto čísle je zahrnut počet obyvatel Západního Berlína, který rapidně vzrostl po pádu berlínské zdi v roce 1991 – o 1,2 miliony obyvatel. Bez započítání tohoto přírůstku způsobeného vývojem politické situace, se přírůstek v absolutních číslech nachází na 2,9 milionech obyvatel. V porovnání s tím počet obyvatelstva jižních spolkových zemí ve stejném časovém úseku mezi lety 1960 a 1990 o 5,4 miliony narostl.²⁹

Průměrný věk obyvatelstva může posloužit jako ukazatel atraktivity spolkových zemí pro mladší generace, které hledají pracovní nebo školní příležitosti. V roce 2018 byl průměrný věk obyvatelstva severních spolkových zemí 44,9 let, průměrný věk obyvatelstva jižních spolkových zemí 45,2 let.³⁰ Pokud však nejsou ve statistice započítány městské spolkové země Berlín, Hamburg a Brémy, které svým výjimečným postavením přitahují mladé lidi za školními či pracovními příležitostmi, stoupne průměrný věk severních spolkových zemí na 46 let.³¹

Dalším socioekonomickým ukazatelem je nezaměstnanost. Míra nezaměstnanosti v jižních zemích dosahuje 4,37 %, zatímco v severních spolkových zemích 6,61 % (stav v roce

²⁵ “Einwohner 1991 Bis 2018,” Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder, 2019, <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp?rev=RV2014&tbl=tab20&lang=de-DE>.

²⁶ *ibidem*.

²⁷ “Erstverteilung Der Asylsuchenden,” Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge, 2019, <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Erstverteilung/erstverteilung-node.html>.

²⁸ “Einwohner 1970 Bis 1991,” Baden-Württemberg Statistisches Landesamt, 2005, <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp?rev=RR2005&tbl=tab20&lang=de-DE>.

²⁹ *ibidem*.

³⁰ “Durchschnittsalter Der Bevölkerung In Deutschland Nach Bundesländern Im Jahr 2018,” Statista, 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1093993/umfrage/durchschnittsalter-der-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

³¹ *ibidem*.

2017).³² V absolutních číslech to znamená 1,7 milionů nezaměstnaných na severu a 1,0 milion na jihu.³³

Zadluženost obyvatel do jisté míry poskytuje obraz jejich životní úrovně. Společnost *Creditreform* pravidelně zveřejňuje nejen hospodářská data, ale také *Schuldner Atlas* (Atlas dlužníků), což je studie zjišťující míru zadlužení Němců a také rozložení dlužníků v regionech a spolkových zemích, opírající se o data Statistického úřadu.³⁴ Studie z roku 2019 zjišťuje „stabilní trend, východní Německo se zlepšuje, západní Německo se zhoršuje“³⁵ ve vývoji zadlužení. Při porovnání jižních a severních regionů, však lze opět nalézt jinou dělicí linii. Zatímco v severních spolkových zemích žije 5,1 % zadlužených obyvatel, v jižních spolkových zemích pouze 3,9 %. (Západovýchodní nerovnováha je srovnatelnější. Zatímco na západě je zadlužených 4,4 % obyvatel, na východě 4,9 %.)³⁶

Sociálním aspektem zvyrazňujícím disbalanci mezi severem a jihem je vzdělanost. Na základě studie vytvořené v roce 2004 Iniciativou *Neue Soziale Marktwirtschaft*, jsou v oblasti vzdělávání na prvních čtyřech místech jižní spolkové země Bavorsko, Bádensko-Württembersko, následovány dvěma Novými spolkovými zeměmi Durynskem a Saskem. Podle studie tyto spolkové země v porovnání s ostatními „investují nejsilněji do škol a univerzit a investují efektivně a cílevědomě“.³⁷ Novější studie tento trend silnějšího vzdělávání v jižních spolkových zemích potvrzuje. Uznávaný průzkum univerzit *Times Higher Education* hodnotící univerzity na základě komplexních indikátorů, zveřejnil žebříček nejkvalitnějších německých univerzit, podle kterého čtyři z pěti nejlepších univerzit pochází z jižních spolkových zemí (LMU Mnichov, TU Mnichov, Univerzita Heidelberg, Univerzita Freiburg) a jednu ze severních spolkových zemí (Humboldtova Univerzita).³⁸ Iniciativa *Neue Soziale Marktwirtschaft* (NSM) již v průzkumu z roku 2004 poukazovala na to, že se nůžky mezi vzděláním na severu a na jihu dále rozevírají. Při

³² „Arbeitslosenquote In Deutschland Nach Bundesländern.“ Statista, 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

³³ „Arbeitslosenquote In Deutschland Nach Bundesländern.“ Statista, 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

³⁴ „Schuldneratlas Deutschland 2019: Überschuldung Von Verbrauchern,“ *Creditreform Boniversum*, 2019.

³⁵ *ibidem*.

³⁶ *ibidem*.

³⁷ „Best Universities In Germany 2020,“ The World University Rankings, 2019, <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-germany#survey-answer>.

³⁸ „Bildungssysteme Aller 16 Bundesländer Im Vergleich: Nsm-Bildungstest: Süd-Nord-Gefälle Vergrößert Sich,“ Innovations Report, 2004, <https://www.innovations-report.de/html/berichte/bildung-wissenschaft/bericht-36721.html>.

zohlednění řady faktorů, byly spolkové země jižně od dělicí linie ohodnoceny známkou 4,8 (nejlepší 1,0; nejhorší 16) a severní spolkové země značně horší známkou 9,4.³⁹ Rozdíl v kvalitě vzdělávacího systému je jedním z nejmarkantnějších důkazů severojižní nerovnováhy v sociálním aspektu. Po srovnání základních ekonomických a sociálních dat mezi severními a jižními spolkovými zeměmi, lze rozeznat disbalanci mezi severem a jihem: bohatší, více prosperující a vzdělanější jih vedle chudšího, méně prosperujícího a méně vzdělaného severu.

2.3 Severojižní nerovnováha v rámci Nových spolkových zemí

Jelikož dělicí hranice prochází napříč Novými spolkovými zeměmi, měla by severojižní diskrepance být patrná i v rámci zemí bývalého Východního Německa. Nové spolkové země jsou touto hranicí rozděleny na jižní Sasko a Durynsko a severní Berlín, Braniborsko, Sasko-Anhaltsko a Meklenbursko-Přední Pomořansko. Zatímco demografické rozdělení celého Německa vede k rozdělení obyvatelstva na srovnatelně velké poloviny, v případě Nových spolkových zemí tomu tak není. Počet obyvatelstva severních zemí v prosinci 2018 činil v severních zemích 9,9 milionů obyvatel, zatímco počet obyvatelstva jižních spolkových zemí 6,1 milionů obyvatel.⁴⁰

Autor se v této části práce odkazuje na práci Konrada Lammerse *Süd-Nord-Gefälle in West- und Ostdeutschland?*⁴¹. Ten Nové spolkové země rozděluje na tři části: Meklenbursko-Přední Pomořansko, *středovýchod* (Berlín, Braniborsko, Sasko-Anhaltsko) a *středojih* (Sasko, Durynsko)⁴². Lammers rozděluje region středovýchod proto, že chápe Berlín jako oblast s „nápadně slabou hospodářskou dynamikou“⁴³ a jeho oblast jako oblast s výjimečným historickým vývojem. Ve své práci srovnává hospodářský aspekt vývoje HDP na obyvatele. Práce vede k závěru, že se vývoj liší v každém z regionů: v Meklenbursku-Předním Pomořansku a v regionu *středovýchod* HDP na obyvatele od sjednocení klesá. Obrácený trend práce naopak poznává v regionu *středojihu*; ten HDP na

³⁹ „Best Universities In Germany 2020,” The World University Rankings, 2019, <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-germany#survey-answer>.

⁴⁰ „Einwohnerzahl Der Bundesländer In Deutschland Am 31. Dezember 2018,” Statista, 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/71085/umfrage/verteilung-der-einwohnerzahl-nach-bundeslaendern/>.

⁴¹ Konrad Lammers, „Süd-Nord-Gefälle In West- Und Ostdeutschland?“, 2003.

⁴² *ibidem*.

⁴³ *ibidem*.

obyvatele zvyšuje.⁴⁴

Autor této práce chce v rámci zachování stejného měřítka severojižního dělení i v rozdělení Nových spolkových zemí na severní a jižní vycházet z dělící linie, kterou stanovil na začátku. Ta Meklenbursko-Přední Pomořansko zařazuje na sever stejně jako ostatní spolkové země označeny Lammersem jako *středovýchod*. Při porovnání severních regionů včetně Meklenburska-Předního Pomořanska s jižními Novými spolkovými zeměmi (neboli *středojihem*) je rozeznatelná severojižní nerovnováha i zde.

Diskutovaným hospodářským aspektem je vývoj HDP. Od roku 1990 se HDP severních spolkových zemí bývalého Východního Německa zvýšilo o 212,2 %, zatímco HDP jižních spolkových zemí (*středojihu*) se zvýšilo o 241,8 %.⁴⁵ HDP v roce 2016 v absolutních číslech vykazoval rozdíl mezi severem, kde činil 169,3 milionů € a jihem, kde činil 179,3 milionů €. ⁴⁶ V roce 2016 HDP na obyvatele severních spolkových zemí činil 27,152 €, zatímco na obyvatele v jižních spolkových zemích 29,301 €. ⁴⁷

Míra exportu Nových spolkových zemí v roce 2019 činila 106,594 milionů €. ⁴⁸ Po rozdělení připadá na severní spolkové země export v hodnotě 51,7 milionů € a na Sasko a Durynsko 55,8 milionů €. ⁴⁹ Největší zisk z exportů má z bývalých zemí NDR Sasko s 40,3 miliony €. V porovnání s tím největším exportérem severních Nových spolkových zemí je Sasko-Anhaltsko s 16,6 miliony € za rok 2019. ⁵⁰ Od roku 2009 se míra exportů v severních zemích zvýšila o 3,6 %, zatímco v jižních zemích o 6,6 %. ⁵¹ Z ekonomických dat tedy lze doložit severojižní diskrepanci i v rámci Nových spolkových zemí.

Zadluženost severních Nových spolkových zemí činí 9,3 tisíc € na obyvatele (bez Berlína 6,9 tisíc €), v jižních pouze 4,6 tisíc € na obyvatele. ⁵² Socioekonomické kritérium nezaměstnanosti rovněž vykazuje severojižní rozdíl. Procento nezaměstnanosti v severních zemích se v roce 2019 nacházelo na 6,6 %, v jižních spolkových zemích naopak na 4,3 %. ⁵³

Sociálním aspektem vykazujícím rozdíl mezi severními a jižními spolkovými zeměmi východního Německa je vzdělanost. Na základě již zmíněné studie iniciativy *Neue Soziale Marktwirtschaft* (NSM) lze rozeznat velký severojižní rozdíl. Sasko a Durynsko vyšly

⁴⁴ ibidem.

⁴⁵ „Bruttoinlandsprodukt – In Jeweiligen Preisen – 1991 Bis 2019,“ Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder, 2019, <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp>.

⁴⁶ ibidem.

⁴⁷ ibidem.

z průzkumu nejlépe, s průměrnou známkou 1,5. Severní země oproti tomu získaly průměrnou známku 11,5.⁵⁴

2.4 Sjednocující úloha spolkové vlády

Německo je federativní stát složený ze 16 spolkových zemí. Každá ze spolkových zemí má samostatnost a svéprávnost zaručené ústavou. Přesto však má spolková vláda ve výjimečných situacích právo zasahovat do dění ve spolkových zemích v rámci svých pravomocí. Toto právo je ukotveno v německém základním zákoně (*Grundgesetz*). Nástrojem, kterým má spolková vláda moc zasáhnout při hrozícím nebezpečí nejednoty spolkových zemí, je systém finančního vyrovnání spolkových zemí – *Länderfinanzausgleich*.

Systém přerozdělování financí mezi regiony existoval již ve Výmarské republice. Ústava Výmarské republiky ustanovila říšskou finanční správu, která část daní podle klíče přerozdělovala zemím. V případě, že země nedosahovala 80 % průměrného zemského daňového příjmu, stala se tato země „drahou zemí říše“ (*Kostgänger des Reiches*), tedy obdobou budoucí „příjmové země“ (*Nehmerland*).⁵⁵

Parlamentní rada, která zasedala v letech 1948 a 1949 a na které měli zastupitelé jedenácti zemí západní zóny připravit ústavu pro budoucí Spolkovou republiku Německo chtěla, aby spolkové země byly ve finančním ohledu nezávislé na spolkové vládě, navzdory tomu, že území SRN bylo jednotným hospodářským územím. V roce 1955 byla de iure ukotvena v ústavě existence jednotného daňového spolku, který de facto fungoval již několik let. Zároveň tato ústavní změna určovala druh daní, který náležel spolku a který naopak

⁴⁸ „Außenhandel: Exportquote Im Bundesländervergleich,“ Baden-Württemberg Statistisches Landesamt, 2020, https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp.

⁴⁹ ibidem.

⁵⁰ ibidem.

⁵¹ ibidem.

⁵² „Schulden - In Mio. Euro,“ Deutschland In Zahlen, 2020, <https://www.deutschlandinzahlen.de/tab/bundeslaender/oeffentliche-haushalte/schulden/schulden>.

⁵³ „Arbeitslosenquote In Deutschland Nach Bundesländern,“ Statista, 2020, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

⁵⁴ „Bildungssysteme Aller 16 Bundesländer Im Vergleich: Nsm-Bildungstest: Süd-Nord-Gefälle Vergrößert Sich,“ Innovations Report, 2004, <https://www.innovations-report.de/html/berichte/bildungswissenschaft/bericht-36721.html>.

⁵⁵ Jürgen Hartmann, „Der Bundesstaat: Zurechenbarkeitsmängel In Der Aufgabenteilung Zwischen Bund Und Ländern,“ v *Das Politische System Der Bundesrepublik Deutschland Im Kontext*, 60-65, 2004.

spolkovým zemím.⁵⁶

Právní základ pro *Länderfinanzausgleich*, který v nepozměněné formě určoval klíč k přerozdělování financí mezi spolkové země dalších více než 40 let, byl položen v roce 1969. Do základního zákona byly přidány články 106 a 107. Zatímco článek 106 základního zákona reguloval přesné rozdělení daní mezi spolek a spolkové země, článek 107 poskytl legitimitu pro vznik systému přerozdělování financí: „Spolkový zákon vyžaduje [...] zajištění přiměřeného vyrovnání rozdílné finanční síly zemí; se zohledněním finanční síly a finanční potřeby obcí. [...] Zákon může určit, aby Spolek ze svých prostředků poskytl pokrytí všeobecné finanční potřeby výkonnostně slabých zemí.“⁵⁷ Tento přidaný článek se nesl v duchu již existujícího článku 91a základního zákona: „Spolek spolupůsobí na plnění úkolů zemí v následujících oblastech, pokud jsou tyto oblasti důležité pro celistvost a pokud jsou potřebné pro zlepšení životních podmínek: Zlepšení regionální hospodářské struktury a zlepšení zemědělské struktury a ochrany pobřeží.“⁵⁸

Základní zákon federální Spolkové republiky Německo tedy umožňoval a vyžadoval, aby se o jednotu německých zemí staral Spolek. Ten byl zároveň umocněn k tomu, aby v případě potřeby do záležitostí spolkových zemí intervenoval. K aplikování této moci měl užívat svěřené moci k přerozdělování finančních prostředků. *Länderfinanzausgleich*, který je pro mnohé synonymem finanční injekce pro Nové spolkové země po znovusjednocení, byl finančním prostředkem k udržení západoněmecké jednoty po dobu téměř 20 let.

2.4.1 *Länderfinanzausgleich* před 1990

Länderfinanzausgleich dělí spolkové země na země přispívající (*Geberländer*) a na země přijímající (*Nehmerländer*). To, zda je spolková země zemí přispívající nebo přijímající, je spolehlivým ukazatelem ekonomického rozpoložení dané země, ve kterém se nezrcadlí pouze hospodářská, ale například také demografická situace spolkové země. Ze systému přerozdělování tedy činí spolehlivý indikátor toho, v jakém stavu se nachází spolková země v porovnání s ostatními. Po okamžiku znovusjednocení Německá, ve kterém vstoupila v platnost ústava i na teritoriu nově přidaných východních spolkových zemí, se

⁵⁶ Bundesgesetzblatt, „Gesetz Zur Änderung Und Ergänzung Der Finanzverfassung“, 1955, Bonn.

⁵⁷ Grundgesetz Für Die Bundesrepublik Deutschland: Art 107.

⁵⁸ Grundgesetz Für Die Bundesrepublik Deutschland: Art 91a.

přerozdělování financí odehrávalo hlavně na západovýchodním momentu.

Pohled na vývoj *Länderfinanzausgleichu* od roku 1969 do roku 1990 napovídá, jakou tendenci měl ekonomický vývoj západních spolkových zemí. Bavorsko, jakožto zprvu ryze přijímající země, v roce 1969 obdrželo 119 milionů €. ⁵⁹ Až do roku 1986 bylo přijímajícím státem; přijímaná částka však tendenčně klesala. Již v roce 1989 – tedy před sjednocením – se Bavorsko dostalo do zelených čísel a stalo se přispívající zemí. To bylo s výjimkou roku 1992 pravidlem. ⁶⁰

Bádensko-Württembersko, jakožto další jižní spolková země Západního Německa, v každém roce existence systému finančního vyrovnání nebylo přijímající zemím. Mezi lety 1969 a 1990 byla tradičně největším plátcem; v tomto období bylo Bádensko-Württembersko v 18 letech z 21 let největším přispívatelem do solidárního systému přerozdělování finančních prostředků. ⁶¹

Naproti tomu stál finanční vývoj typického severního představitele Severního Porýní-Vestfálska. To platilo jako pravidelný přispívatel do systému *Länderfinanzausgleich*. V roce 1974 do spolkové pokladny přispěl dokonce nejvíce ze všech spolkových zemí – 293 milionů €. ⁶² Od konce 70. let však Severní Porýní-Vestfálsko přispívalo čím dál menší obnos, na konci 80. let už patřilo k zemím přijímajícím. ⁶³

Spolkové země Dolní Sasko a Šlesvicko-Holštýnsko jakožto typické severní plošné spolkové země, byly přesným opakem Bádenska-Württembersko – v každém roce existence *Länderfinanzausgleichu* byly přijímacími zeměmi. Dolní Sasko bylo tradičně největším příjemcem; mezi lety 1969 a 1990 každý rok získalo největší finanční pomoc od spolkové vlády. ⁶⁴

To, v jakém poměru vůči sobě stály spolkové země Západního Německa před sjednocením napovídá, že se začala projevovat severojižní nerovnost již v této době. Zatímco se jižní Bádensko-Württembersko etablovalo jakožto největší přispívatel, severní státy jako Dolní

⁵⁹ Autor uvádí částky přepočteny na €, tak jak je uvádí *Wissenschaftlicher Dienst des Bundestages*, spadající pod spolkové ministerstvo financí.

⁶⁰ „Ausgleichsbeiträge (-) Und Ausgleichszuweisungen Der Einzelnen Länder Im Länderfinanzausgleich,“ Bundesfinanzministerium Der Finanzen, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Foederales_Finanzbeziehungen/Laenderfinanzausgleich/Ausgleichsbetrage-und-Ausgleichszuweisungen-im-Laenderfinanzausgleich.pdf?__blob=publicationFile&v=10.

⁶¹ ibidem.

⁶² ibidem.

⁶³ ibidem.

⁶⁴ ibidem.

Sasko se etablovaly jako státy přijímací. Jižní Bavorsko nastoupilo cestu k tomu, aby se stalo čistým plátcem, zatímco industrializované Severní Porýní-Vestfálsko začalo sestupný vývoj ještě před sjednocením.

2.4.2 *Länderfinanzausgleich* po roce 1990

Jak již autor zmínil v předchozí části práce, *Länderfinanzausgleich* je spolehlivým indikátorem směřování spolkových zemí. Zřetelný rozdíl mezi severními spolkovými zeměmi – převážně příjemci (*Nehmerländer*) a jižními spolkovými zeměmi – převážně dárči (*Geberländer*), byl patrný již před znovusjednocením Německa. Poté, co ústava Západního Německa začala platit i pro Nové spolkové země, byl systém přerozdělování peněz silně přechýlen na západovýchodní osu, kdy východní spolkové země byly čistými příjemci peněz ze západních zemí. Přesto však lze rozeznat tendenci severojižního rozdílu mezi spolkovými zeměmi po sjednocení.

Vývoj Bavorska po sjednocení byl i nadále vzestupný, jižní spolková země nejenže zůstala plátcem až dodnes, stala se i jedním z největších plátců do solidárního systému *Länderfinanzausgleichu*. Finanční příspěvek navíc obnáší každým rokem větší příspěvek – v roce 2019 přispělo Bavorsko do společné pokladny 6 701 milionů €, což bylo největším příspěvkem do přerozdělovacího systému od jeho počátku.⁶⁵

Bádensko-Württembersko zůstalo rovněž čistým plátcem až dodnes. K těmto dvěma spolkovým zemím se jakožto největší přispívatel řadí Hesensko, které autor zařadil do jižních spolkových zemí. Od roku 2010 jsou tyto tři země jedinými plošnými spolkovými zeměmi, které do systému přispívají.⁶⁶⁶⁷

Severní Porýní-Vestfálsko bylo od sjednocení do roku 2007 plátcem, k čemuž zajisté

⁶⁵ „Ausgleichsbeiträge (-) Und Ausgleichszuweisungen Der Einzelnen Länder Im Länderfinanzausgleich,” *Bundesfinanzministerium Der Finanzen*, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Foederales_Finanzbeziehungen/Laenderfinanzausgleich/Ausgleichsbetrage-und-Ausgleichszuweisungen-im-Laenderfinanzausgleich.pdf?__blob=publicationFile&v=10.

⁶⁶ Spolu s těmito třemi spolkovými zeměmi je pravidelným plátcem i Hamburk, autor ovšem nyní nebere v úvahu městské spolkové země s odlišnou dynamikou. Berlín například díky *Länderfinanzausgleichu* získal za 24 let 71.685 milionů €. Dolní Sasko za 69 let 25.646 milionů €.

⁶⁷ „Ausgleichsbeiträge (-) Und Ausgleichszuweisungen Der Einzelnen Länder Im Länderfinanzausgleich,” *Bundesfinanzministerium Der Finanzen*, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Foederales_Finanzbeziehungen/Laenderfinanzausgleich/Ausgleichsbetrage-und-Ausgleichszuweisungen-im-Laenderfinanzausgleich.pdf?__blob=publicationFile&v=10.

přispělo financování Nových spolkových zemí. V roce 2010 se však projevila sestupná tendence a spolková země se stala opět příjemcem. V letech 2016 a 2017⁶⁸ nejvíce peněz ze všech spolkových zemí – žádná z Nových spolkových zemí neobdržela v tomto roce větší obnos.⁶⁹

Severní spolkové země Dolní Sasko a Šlesvicko-Holštýnsko zůstaly skoro výhradně přijímacími spolkovými zeměmi, s výjimkou Šlesvicko-Holštýnska, které v letech 1995 a 1997 bylo přispívatelem.⁷⁰

Severojižní diskrepance; rozdíl mezi bohatým jihem a chudším severem se krystalizuje v podobě rozdělení na přispívající a přijímající státy systému *Länderfinanzausgleich*. Rozdíl se ukazuje navzdory znovusjednocení Německa, kdy se solidární systém vychýlil. Poslední roky ukazují trend, který jako by zvýrazňoval jinou přímku dělicí Německo – přímkou severojižní.

3 Severojižní nerovnováha v politickém diskurzu v kontextu Výroční zprávy ke stavu německé jednoty

Politická debata o německé nerovnováze se po roce 1990 věnovala zejména západovýchodní disbalanci. „Výroční zpráva ke stavu německé jednoty“ (*Jahresbericht zum Stand der Deutschen Einheit*), vytvářena ministerstvem vnitra a ministerstvem hospodářství a energie,⁷¹ dokumentuje každý rok stav, v jakém se Německo nachází v kontextu toho, do jaké míry se Nové spolkové země přiblížily v různých aspektech západním spolkovým zemím. V první *Roční zprávě ke stavu Německé jednoty* v roce 1997 Zpráva v úvodu definovala vlastní účel následovně: „Bundestag v květnu 1996 přijal doporučení Výboru pro vnitřní záležitosti [...] každoročně k debatě v parlamentu předložit zprávu ke stavu německé jednoty. V ní bude skládat účty k politice sjednocování sociálních, ekonomických, politických, a kulturních životních podmínek obyvatel sjednoceného Německa. Nad to má spolková vláda sdělit, co zamýšlí v následujícím roce

⁶⁸ V roce 2016 obdrželo 1.107 milionů €; v roce 2017 1.232 milionů €.

⁶⁹ „Ausgleichsbeiträge (-) Und Ausgleichszuweisungen Der Einzelnen Länder Im Länderfinanzausgleich,“ *Bundesfinanzministerium Der Finanzen*, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finzen/Foederale_Finanzbeziehungen/Laenderfinanzausgleich/Ausgleichsbetrage-und-Ausgleichszuweisungen-im-Laenderfinanzausgleich.pdf?__blob=publicationFile&v=10.

⁷⁰ *ibidem*.

⁷¹ Do roku 2013 bylo zodpovědné ministerstvo vnitra, poté se kompetence přesunuly na ministerstvo hospodářství a energie, které také jmenuje Zmocněnce spolkové vlády pro Nové spolkové země.

učinit, aby docílila dalších pokroků v nastolení německé jednoty.“⁷²

Jelikož ekonomická i socioekonomická data dokazují existenci signifikantní severojižní diskrepance, která existuje zároveň se západovýchodní, měla by se Roční zpráva ke stavu Německé jednoty zabývat v posledních letech i touto nerovnováhou. Autor nepochybně zdůrazňuje důležitost a závažnost bývalé západovýchodní dělící linie. Přesto je severojižní dělící linie přímkou, která zásadně ohrožuje „nastolení německé jednoty“ a měl by jí být věnován patřičný čas a prostor.

Výroční zpráva byla v prvních letech orientována výhradně na to, jak se daří východním spolkovým zemím dohánět západní spolkové země. První výroční zpráva z roku 1997 dopodrobna tematizovala prioritní aspekty, ve kterých by mělo být usilováno o rovnováhu mezi západem a východem. Mezi tyto aspekty v roce 1997 patřily například bezpečnostní politika a otázka jednotné armády, vybudování státní správy na východě a sjednocení právní složky. Byly definovány otázky financování takzvaného programu *Aufbau Ost* a zahraniční zodpovědnosti sjednoceného Německa vůči Evropě a nově vzniklým evropským státům na východě.⁷³ Ve stejném duchu se nesly výroční zprávy následujících let.

V roce 2000, deset let po znovusjednocení, byla Výroční zpráva o stavu německé jednoty stále zaměřená jen na západovýchodní nerovnost. Zpráva pozitivně zhodnotila dosavadní úspěchy v oblastech institucionální integrace, růstu hospodářství a konkurenceschopnosti a v potlačování nezaměstnanosti. Zároveň však konstatovala že „Nové spolkové země budou i v budoucnu odkázány na podporu a solidární příspěvek celé země“ a zasazovala se proto o pokračování programu *Solidarpakt* i po roce 2004, kdy měl skončit. Zpráva prohlašovala, že „dokončení německé jednoty zůstává politickým úkolem s nejvyšší prioritou“.⁷⁴ Vývoj následujících let dokazuje, že německá jednota nebyla ohrožena jen novými spolkovými zeměmi, ale zároveň ve větší míře severními spolkovými zeměmi.

Jiné, než východní ohrožení německé jednoty nebylo tématem ani v následujících letech. Výroční zpráva z roku 2005 hodnotí, že cesta k vnitřní jednotě je na dobré cestě. Zabývá se dosaženými strukturálními změnami na východě, pozitivním vývojem na pracovním trhu, ale také

⁷² *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 1997*, 1997.

⁷³ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 1997*, 1997.

⁷⁴ *Jahresbericht 2000 Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit*, 2000.

nedokončeným vývojem v oblastech demografické nerovnováhy, investic a inovací.⁷⁵ Severní spolkové země nebo severojižní nerovnováha nebyly zmíněny.

Absolutně první zmínka o severojižní disbalanci, byla obsažena v roční zprávě z roku 2010, tedy 20 let po znovusjednocení Německa. Ta se po části zabývající se dosaženými úspěchy zabývá „cíli a úkoly do konce *Solidarpaktu II.*“ Zpráva v této části o „cílech a úkolech“ zmiňovala, že „regionální a kulturní rozdíly Německo obohacují, hraniční linie mezi životními situacemi nesmí být nepřekonatelná a nesmí probíhat souběžně s pevnou geografickou linií“⁷⁶. Po pochválení prorůstání západu a východu a definování dalších cílů 20 let po znovusjednocení, poprvé zmiňuje severojižní hranici Německa. Tuto hranici ovšem nezmiňuje jako příklad další nerovnováhy, která rozděluje Německo; naopak severojižní hranici uvádí jako příklad překonání rozdílů pro východ a západ. „Přiměřená reflexe rozdílů mezi východem a západem je možná jen tehdy, pokud je chápána jako protějšek důvěry. V tomto poli napětí se rozvíjí identity, jejichž rozmanitost a životnost vždy vyžadují i vymezení. Mezi severními a jižními Němci je artikulace těchto rozdílů již dávno osvojená kulturní praxe. [...] Tento samozřejmý a uvolněný přístup k diferencím mezi východem a západem ještě není dosažen.“⁷⁷ Severojižní překonání rozdílností tedy byla kladena jako příklad k napodobení a existující rozdílnost byla považována pouze jako rozdílnost kulturní, nikoliv jako rozdílnost podobně zásadní, jako západovýchodní.

Výroční zpráva z roku 2011 opět následovala schéma z předchozích let. Celá zpráva pojednávala o západovýchodní nerovnosti, tentokrát s hlavními tématy demografického vývoje, energetického obratu (*Energiewende*) a ochrany přírody, hospodářství a moderní infrastruktury. Poprvé od roku 1997 zde ovšem zaznívá, že existuje i horizontální dělení Německa. V kapitole o podpoře inovací pro výzkum se vyskytuje následující věta: „Dosažené pokroky nesmí vést ke zkreslení skutečnosti, že stále existují strukturální rozdíly: východní spolkové země stále charakterizuje roztržštěná hospodářská struktura a málo velké výzkumné podniky. [...] Zároveň je ale nutno dodat, že v Německu celkově existuje velmi diferencovaný stav a že se mnoho rozdílů nachází spíše v severojižní dimenzi než v západovýchodní dimenzi.“⁷⁸ Zmínka o „diferencovaném stavu v severojižní dimenzi“ zde byla uvedena pouze v kontextu rozdílné výše investic do výzkumu a rozvoje

⁷⁵ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2005*, 2005.

⁷⁶ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2010*, 2010.

⁷⁷ *ibidem*.

⁷⁸ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2011*, 2011.

(*FuE-Aufwendungen*⁷⁹) a doložena grafem. Žádná další zmínka o „severojižní dimenzi“ se ve výroční zprávě již nevyskytovala.

V následujících letech se výroční zprávy opět zaměřovaly pouze na západovýchodní rozdíly a na jejich vyrovnání. Zmínka o severojižní nerovnosti se znovu dostala do obsahu výroční zprávy v roce 2014. Poté, co v úvodu zpráva chválila kvalitu života a infrastrukturu, ve kterých již mezi východními a západními spolkovými zeměmi panovaly „sotva rozeznatelné rozdíly“⁸⁰, nastínila oblasti, ve kterých nerovnost stále přetrvává. Těmito oblastmi byla nezaměstnanost, hospodářské struktury a hospodářská síla. V návaznosti na to, úvod pokračoval těmito slovy: „Regionální rozdíly v Německu vždy budou existovat – mezi severem a jihem, stejně jako mezi východem a západem. Cílem spolkové vlády proto jsou rovnocenné, nikoliv stejné životní příležitosti.“⁸¹ Poprvé od znovusjednocení zpráva nejenže zmiňuje severojižní regionální rozdíly, zároveň je dává na stejnou úroveň jako regionální rozdíly mezi východem a západem. Naděje, že se výroční zpráva bude intenzivněji zabývat severojižními rozdíly mezi regiony, však zůstala nenaplněna. O severojižní nerovnováze se kromě zmíněné věty v úvodu nevyskytuje žádná zmínka.

Ve výroční zprávě následujícího roku 2015, se zmínka o severojižní nerovnosti vyskytla v novém kontextu. V části popisující dosavadní vývoj v „kvalitě života ve městě a na venkově“ zpráva uvádí: „Trend vzrůstajících rozdílů mezi boomovými a zmenšujícími se regiony již není východoněmeckým fenoménem. I komuny strukturálně slabých regionů západního Německa jsou čím dál více konfrontovány demografickými změnami. Stejně jako v západním, tak i ve východním Německu lze pozorovat severojižní diskrepanci. V jižních regionech je hospodářský růst větší a nezaměstnanost nižší než na severu. To se promítá v bilanci migrace.“⁸² Severojižní disbalance je zmíněna nejen v kontextu západních spolkových zemí, ale také v rámci Nových spolkových zemí. Další aspekty severojižního dělení v rámci Nových spolkových zemí nebyly uvedeny. Zpráva se opět severojižnímu tématu věnovala pouze v jednom případě, v kontextu demografického vývoje. Nepříznivý severojižní demografický vývoj ovšem nebyl nijak dále tematizován, sloužil pouze jako komparace k nepříznivému vývoji ve východních spolkových zemích.

⁷⁹ *FuE* – Forschung und Entwicklung.

⁸⁰ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2014*, 2014.

⁸¹ *ibidem*.

⁸² *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2015*, 2015.

Zpráva se nijak nezabývala rozvedením dalších ukazatelů pro severojižní nerovnost a zmínila ji pouze okrajově.

Výroční zpráva k 25. jubileu německého znovusjednocení se nesla v podobném duchu. V části zabývajícími se aktuálními výzvami pro východní Německo bylo odkazováno na zprávu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která porovnávala jedenáct dimenzí určujících kvalitu životních podmínek a pro výzkumné účely rozdělila Německo na čtyři regiony: sever, jih, východ a západ. Výsledek výzkum byl, že rozdíl v hodnotách jednotlivých aspektů nelze jednoznačně stanovit na západovýchodní hranici. Zatímco v kategoriích zaměstnání, příjem, bezpečnost a práce byly jako nejlepší vyhodnoceny jižní země, nové spolkové země měly podle studie nejlepší známky v kategoriích vzdělání, životní prostředí a bydlení.⁸³ Téma severojižní nerovnováhy se ve výroční zprávě objevila opět pouze jednou ve zprávě o zemědělství Nových spolkových zemí: „Zatímco se počet zemědělských podniků ve východním Německu po přelomu století stabilizoval, ve starých spolkových zemích vedla strukturální změna k značně ubývajícimu číslu zemědělských podniků v starých spolkových zemích. Při regionálním sledování průměrné velikosti zemědělských podniků je jasně zřejmá západovýchodní nerovnost, stejně jako severojižní nerovnost v nových i starých spolkových zemích.“⁸⁴ Zpráva opět severojižní nerovnost nijak nerozvíjí a ani ji znovu nezmiňuje.

Poslední výroční zprávou zmiňující severojižní rozdílnost byla zpráva z roku 2019. Ta opět chválila proces přibližování východu k západu v oblasti hospodářského vývoje. Pro zdůraznění pozitivního směřování východních spolkových zemí srovnala tento vývoj se severními spolkovými zeměmi. „V porovnání se severními spolkovými zeměmi západního Německa je proces konvergence ještě výraznější, dokonce i vůči jižním spolkovým zemím západního Německa [...] je patrné přiblížení hospodářské síly.“⁸⁵ V této kategorii srovnávala vývoj HDP na obyvatele v severních⁸⁶, jižních⁸⁷ a východních spolkových zemích. Graf vývoje ukazoval pozitivní vývoj východních spolkových zemí a sestupnou tendenci severních spolkových zemí. Ve zprávě byl graf okomentován, že „je zřetelné, že rozdíl hospodářské síly mezi východními a západními zeměmi je stále nesrovnatelně větší,

⁸³ OECD, *Regions at a Glance 2016*, Paříž 2016.

⁸⁴ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2016*, 2016.

⁸⁵ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2019*, 2019.

⁸⁶ Severní spolkové země: Brémy, Hamburg, Dolní Sasko, Severní Porýní-Vestfálsko, Šlesvicko-Holštýnsko

⁸⁷ Jižní spolkové země: Bádensko-Württembersko, Bavorsko, Hesensko, Porýní-Falc, Sársko

než již dvě desetiletí vzrůstající rozdíl mezi severním a jižním Německem.⁸⁸ Severojižní nerovnováha zde byla opět prezentována jako okrajová nerovnost. Přesto se však zpráva zmínila o „dvě desetiletí vzrůstajícím rozdílu mezi severním a jižním Německem“, kterému však v předchozích dvou desetiletích nevěnovala téměř žádnou pozornost.

Každoroční Výroční zpráva ke stavu německé jednoty byla zavedena pro potřebu spolkové vlády definovat oblasti, ve kterých je německá jednota ohrožena a pro stanovení způsobů, kterými se regionální nerovnováze má zabránit. Jelikož bylo každoroční zkoumání otázky německé jednoty ustanoveno po znovusjednocení Německa, bylo jasné, že předmětem zájmu zprávy bude zejména západovýchodní diskrepance a téma, jakým způsobem může spolková vláda pomoci východu ve snaze dohnat západ v ekonomických, sociálních i kulturních aspektech. Tuto funkci zpráva naplňovala v počátečních letech existence a nepřestala ji naplňovat až do dnešní doby. Úkolem Výroční zprávy ale mělo být předložení zprávy ke stavu německé jednoty a snaha o definice toho, co ohrožuje a jak proti tomu bojovat. Prohlubující se severojižní nerovnováha ohrožuje jednotu Německa stejně, jako ji ohrožuje nevyřešená západovýchodní nerovnost. Přesto se však zaměření Výroční zprávy – a tedy i zaměření spolkové vlády – věnuje výhradně západovýchodnímu momentu.

Závěr

Německo bylo nevyváženým teritoriem již od svého vzniku. Od prvních státních útvarů sjednocujících německy mluvící země po napoleonských válkách, přes Německé císařství, až po znovusjednocenou Spolkovou republiku Německo – německo-mluvící teritorium bylo vždy charakteristické svou regionální odlišností. Velice výraznou hranicí vždy představovala hranice mezi jihem a severem, mezi Rakouskem a Pruskem, mezi katolíky a protestanty, mezi jižními a severními dialekty, mezi agrárními a průmyslovými státy a mezi bohatými a chudšími spolkovými zeměmi.

Od znovusjednocení Německa se ohniskem nerovnováhy staly východní spolkové země a těžiště se umístilo na západovýchodní hranici. I po 30 letech je pozornost politiky i veřejnosti zaměřená na západovýchodní moment. Ve stejnou dobu však nevymizela zakořeněná severojižní nerovnováha, kterou odstartoval proces terciarizace – proces, který umožnil jižním spolkovým zemím dohnat a předejít ty severní. Severojižní hranice se začíná projevovat ve větší míře a ve stejné době, kdy západovýchodní hranice přestává

⁸⁸ *Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2019*, 2019.

existovat.

Autor této práce dokázal, že se jih vzdaluje od severu v ekonomických aspektech, jakými jsou HDP, investice či zadluženost zemí i jednotlivců, stejně jako v socioekonomických aspektech jako je nezaměstnanost, nebo vzdělanost. Nejenže tato severojižní hranice protíná celou spolkovou republiku; tato hranice rozděluje i Nové spolkové země na severní a jižní se stejným výsledkem. *Länderfinanzausgleich* je dalším ukazatelem, který potvrzuje, že severojižní vychylování Německa, započalo již před znovusjednocením Německa. Jižní státy jako Bádensko-Württembersko nebo Hesensko byly vždy čistými plátcí, zatímco severní státy jako Dolní Sasko byly vždy čistými příjemci. Po 30 letech od znovusjednocení se tato tendence jižních plátců a severních příjemců začíná opět krystalizovat.

Německá spolková vláda má ústavní povinnost zajistit, aby žádný region nezaostával za ostatními. Tuto zodpovědnost nesla i za Nové spolkové země. Systém solidárního přerozdělování financí se stal metodou, jak zachovat hospodářskou jednotu země. Spolková vláda má za úkol poznat nebezpečí pro německou jednotu a následně na nebezpečí zareagovat dostupnými prostředky. Zaměření politického diskurzu je ovšem stále velice soustředěn na západovýchodní moment. Severojižní nerovnost není definována jako hrozba a rozhodně není součástí diskurzu německé politiky.

To dokázala analýza Výročních zpráv ke stavu Německé jednoty, které spolková vláda vydávala od roku 1997. V těchto zprávách se navzdory markantnímu sblížení východních zemí k západu nehovoří o žádné jiné regionální nerovnováze. Několik ojedinělých zmínek o severojižní disbalanci tuto disbalanci staví do světla něčeho překonaného, nebo něčeho čistě kulturního. Skutečnost, že zpráva severojižní diskrepanci téměř vůbec netematizuje nasvědčuje, že politický diskurz v Německu toto téma přehlíží, nebo nevnímá jako hrozbu.

Nerovnováha mezi východními a západními zeměmi stále existuje a silně se projevuje například ve volebních výsledcích a měla by proto být tématem i nadále. Snaha sblížit východoněmecké spolkové země nekončí ani po 30 letech od sjednocení. Nerovnováha mezi severem a jihem se však projevuje v mnoha kritériích podobně, v některých dokonce ještě markantněji. Zatímco se východ stále více přibližuje západu, jih se stále více oddaluje od severu. Zůstává otázkou, kdy a zda se toto téma stane součástí německého politického diskurzu.

Summary

The German speaking territory was always characteristic for the north-south divide. There always was a difference between Austria and Prussia, between Catholics and Protestants, between the agrarian south and the industrial north, between southern and northern dialects.

Since Germany unified in 1990, the east-west divide is in the spotlight of politics as well as of the public. Thirty years since the reunification the east-west divide is fading and at the same time the north-south imbalance is growing stronger. Economic and social data including numbers of GDP, unemployment, indebtedness or level of education provide evidence about a south growing stronger and getting richer and about a weakening north.

The process of the deepening of the divide between north and south started already in the time of tertiarisation of the economy in the 1970's. Data of the German system of financial redistribution Länderfinanzausgleich prove this development. Northern Bundesländer were declining already before the reunification – in the financial system they were established as „Nehmerländer“ (receiver states).

The federal government of Germany has a constitutional obligation to care about the unity of the state and to intervene if there is a threat to the integrity of the federation. Unfortunately, since the reunification, all the focus is oriented on the east-west divide. The annual State of German Unity Report is supposed to mention every inequality, which could threaten the integrity of Germany. The Report didn't mention the north-south imbalance since 1997. The south-north divide is not present in the political discourses of Germany.

Použitá literatura

Baden-Württemberg Statistisches Landesamt. "Außenhandel: Exportquote Im Bundesländervergleich." 2020. https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp.

Bundesamt Für Migration Und Flüchtlinge. "Erstverteilung Der Asylsuchenden." 2019. <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Erstverteilung/erstverteilung-node.html>.

Bundesgesetzblatt. „Gesetz Zur Änderung Und Ergänzung Der Finanzverfassung“. 1955. Bonn.

Bundesfinanzministerium Der Finanzen. „Ausgleichsbeiträge (-) Und Ausgleichszuweisungen Der Einzelnen Länder Im Länderfinanzausgleich.“ https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Oeffentliche_Finanzen/Foederale_Finanzbeziehungen/Laenderfinanzausgleich/Ausgleichsbetrage-und-Ausgleichszuweisungen-im-Laenderfinanzausgleich.pdf?__blob=publicationFile&v=10.

Creditreform Boniversum. „Schuldneratlas Deutschland 2019: Überschuldung Von Verbrauchern.“ 2019.

“Dax.“ 2019. <https://www.dax-indices.com/de/web/dax-indices/index-details?isin=DE0008469008>.

Deutschland In Zahlen. "Schulden - In Mio. Euro." 2018. <https://www.deutschlandinzahlen.de/tab/bundeslaender/oeffentliche-haushalte/schulden/schulden>.

Duden. „Nord-Süd Gefälle.“ 2017.

Felix, Arnold. Freier, Ronny. Geissler, René. Schrauth, Philipp. "Große Regionale Disparitäten Bei Den Kommunalen Investitionen." 2015.

„Gezählt 2019: Zahlen Und Fakten Zum Kirchlichen Leben.“ 2019.

Götschmann, Dirk. "Wirtschaft (Nach 1945)." Historisches Lexikon Bayerns. [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Wirtschaft_\(nach_1945\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Wirtschaft_(nach_1945)).

Götschmann, Dirk. "Wirtschaftsgeschichte Bayerns: 19. Und 20. Jahrhundert."

Grundgesetz Für Die Bundesrepublik Deutschland: Art 107.

Hartmann, Jürgen. "Der Bundesstaat: Zurechenbarkeitsmängel In Der Aufgabenteilung Zwischen Bund Und Ländern." V *Das Politische System Der Bundesrepublik Deutschland Im Kontext*, 60-65. 2004.

Henrich, Philipp. "Bruttoumsatz Der Führenden Discounter In Deutschland In Den Jahren 2017 Und 2018." 2019, Statista.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/199568/umfrage/discounter-in-deutschland-nach-bruttoumsatz/>.

Innovations Report. "Bildungssysteme Aller 16 Bundesländer Im Vergleich: Nsm-Bildungstest: Süd-Nord-Gefälle Vergrößert Sich." 2004. <https://www.innovations-report.de/html/berichte/bildung-wissenschaft/bericht-36721.html>.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 1997. 1997.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2000. 2000.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2005. 2005.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2010. 2010.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2011. 2011.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2014. 2014.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2015. 2015.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2016. 2016.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2019. 2019.

„Katholische Kirche In Deutschland - Zahlen Und Fakten 2018/2019.“ 2019.

Lammers, Konrad. "Süd-Nord-Gefälle In West- Und Ostdeutschland?" 2003.

OECD. „Regions at a Glance 2016.“ 2016.

Statista. "Arbeitslosenquote In Deutschland Nach Bundesländern". 2020.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

Statista. "Bruttoinlandsprodukt (Bip) Je Einwohner Nach Bundesländern Im Jahr 2019." 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73061/umfrage/bundeslaender-im-vergleich---bruttoinlandsprodukt/>.

Statista. "Durchschnittsalter Der Bevölkerung In Deutschland Nach Bundesländern Im Jahr 2018." 2020.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1093993/umfrage/durchschnittsalter-der-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

Statista. "Einwohnerzahl Der Bundesländer In Deutschland Am 31. Dezember 2018." 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/71085/umfrage/verteilung-der-einwohnerzahl-nach-bundeslaendern/>.

Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder. “Bruttoinlandsprodukt – In Jeweiligen Preisen – 1991 Bis 2019.” 2019. <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp>.

Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder. “Einwohner 1970 Bis 1991.” 2005. <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp?rev=RR2005&tbl=tab20&lang=de-DE>.

Statistische Ämter Des Bundes Und Der Länder. “Einwohner 1991 Bis 2018.” 2019. <https://www.statistik-bw.de/VGRdL/tbls/tab.jsp?rev=RV2014&tbl=tab20&lang=de-DE>.

The World University Rankings. “Best Universities In Germany 2020.” 2019. <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-germany#survey-answer>.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Jakob Kindl
E-mail:	jakob.kindlix@gmail.com
Studijní obor:	Mezinárodní teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	Letní, 2017/2018
Semestr a školní rok ukončení práce:	Letní, 2019/2020
Vedoucí bakalářského semináře:	JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.
Název práce:	Sever jih, východ západ: Novodobá nerovnost Německa a jeho reflexe v politickém diskurzu
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Bakalářská práce se zabývá tématem severojižní nerovnosti Německa. Hlavním tématem jak politického, tak veřejného diskurzu je nerovnost západovýchodní. Tato debata se neustále vrací k momentu rozdělení a znovusjednocení Německa. V první části se práce zabývá potvrzením existence severojižního rozdílu. Nerovnost chce dokázat na základě ekonomických a sociálních kritérií. Snaží se poukázat na historické dělení německy mluvících zemí, které se vždy odvíjelo od severojižního protikladu. Bakalářská práce v druhé části na základě Výroční zprávy o stavu Německé jednoty analyzuje politický diskurz. Ukazuje se, že téma severojižního dělení není v politickém diskurzu téměř vůbec zastoupeno.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Oproti původnímu návrhu bylo téma zúženo. Původně měl být tématem výzkum politického i mediálního diskurzu. Takový výzkum však přesahoval kapacitu bakalářské práce. Jelikož byla bakalářská práce psána v období koronavirové karantény, neměl autor přístup k vytoženým zdrojům a drtivá většina zdrojů je proto webových. Původně se práce měla věnovat zejména politickému a mediálnímu diskurzu, to však bylo změněno, jelikož existence severojižní nerovnováhy musela být nejprve v bakalářské práci potvrzena, což zabralo většinu prostoru práce.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nord-Süd Gefälle 2. Severojižní nerovnováha <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Transformace ze severojižního v jihoseverní nerovnost 2.2. Severojižní nerovnost v číslech <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1 Ekonomické aspekty 2.2.2 Sociální aspekty 2.3. Severojižní nerovnováha v rámci Nových spolkových zemí 2.4. Sjednocující úloha spolkové vlády a Länderfinanzausgleich 2.5. Länderfinanzausgleich po roce 1990 3. Severojižní nerovnováha v politickém diskurzu
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):	Destatis. DESTATIS Statistisches Bundesamt [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: https://www.destatis.de/DE/Startseite.html

Lammers, Konrad. "Süd-Nord-Gefälle In West- Und Ostdeutschland?" 2003.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2005. 2005.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2010. 2010.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2011. 2011.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2014. 2014.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2015. 2015.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2016. 2016.

Jahresbericht Der Bundesregierung Zum Stand Der Deutschen Einheit 2019. 2019.

Götschmann, Dirk. "Wirtschaftsgeschichte Bayerns: 19. Und 20. Jahrhundert."

Felix, Arnold. Freier, Ronny. Geissler, René. Schrauth, Philipp. "Große Regionale Disparitäten Bei Den Kommunalen Investitionen." 2015.

Hartmann, Jürgen. "Der Bundesstaat: Zurechenbarkeitsmängel In Der Aufgabenteilung Zwischen Bund Und Ländern." V Das Politische System Der Bundesrepublik Deutschland Im Kontext, 60-65. 2004.

Innovations Report. "Bildungssysteme Aller 16 Bundesländer Im Vergleich: Nsm-Bildungstest: Süd-Nord-Gefälle Vergrößert Sich." 2004. <https://www.innovations-report.de/html/berichte/bildung-wissenschaft/bericht-36721.html>.

Statista. "Arbeitslosenquote In Deutschland Nach Bundesländern". 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36651/umfrage/arbeitslosenquote-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

Statista. "Bruttoinlandsprodukt (Bip) Je Einwohner Nach Bundesländern Im Jahr 2019." 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73061/umfrage/bundeslaender-im-vergleich---bruttoinlandsprodukt/>.

Statista. "Durchschnittsalter Der Bevölkerung In Deutschland Nach Bundesländern Im Jahr 2018." 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1093993/umfrage/durchschnittsalter-der-bevoelkerung-in-deutschland-nach-bundeslaendern/>.

Statista. "Einwohnerzahl Der Bundesländer In Deutschland Am 31. Dezember 2018." 2020. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/71085/umfrage/verteilung-der-einwohnerzahl-nach-bundeslaendern/>.

Podpis studenta a datum

21. 5. 2020

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Seznam příloh

Příloha č. 1:

„Mapa Německých Nářečí V Roco 1945 (Podle Katedry Niederlandistiky Vídeňské Univerzity),” V

https://cs.wikipedia.org/wiki/Benr%C3%A1tsk%C3%A1_linie#/media/Soubor:Benrather_und_Speyerer_Linie.png